

НУКУС ШАҲРИДАГИ УМУМТАЪЛИМ МАКТАБ БИНОЛАРИНИНГ АРХИТЕКТУРАВИЙ ЕЧИМЛАРИНИ ЗАМОНАВИЙ ТАРЗДА ТАКОМИЛЛАШТИРИШ

Қодирова Сурайё Адилевна

проф, Тошкент архитектура-қурилиш институти

Рахимов Лазизбек Шохназарович

ассистент, Тошкент архитектура-қурилиш институти

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7440155>

Аннотация. Нукус шаҳрининг демографик тузилиши. Мақолада Нукусдаги умумтаълим мактаб бинолари муҳокама қилинади. Унда Нукус шаҳридаги умумтаълим мактабларининг турлари ва ўқувчиларининг имкониятлари кўрсатилган. Йиллар давомида мактабларнинг турлари ўқувчиларнинг имкониятларига қараб ўзгармади.

Калим сўзлар: Нукус шаҳри. Нукус шаҳрининг демографик тузилиши, умумтаълим мактаб биноларининг турлари, мактабдаги ўқувчилар сони.

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ АРХИТЕКТУРНЫХ РЕШЕНИЙ ЗДАНИЙ ВУЗОВ ГОРОДА НУКУС В СОВРЕМЕННОМ СТИЛЕ

Аннотация. Демографическая структура города Нукус. В статье рассматриваются здания общеобразовательной школы в Нукусе. В нем показаны типы общеобразовательных школ в Нукусе и возможности их учащихся. На протяжении многих лет типы школ не менялись в зависимости от возможностей учащихся.

Ключевые слова: Город Нукус. Демографическая структура города Нукус, типы зданий средних школ, количество учащихся в школе.

IMPROVEMENT OF ARCHITECTURAL SOLUTIONS OF HIGH SCHOOL BUILDINGS IN THE CITY OF NUKUS IN A MODERN STYLE

Abstract. Demographic structure of the city of Nukus. The article discusses the buildings of a secondary school in Nukus. It shows the types of secondary schools in Nukus and the capabilities of their students. Over the years, the types of schools have not changed depending on the capabilities of students

Keywords: Nukus city. Demographic structure of the city of Nukus, types of secondary school buildings, number of students in the school.

КИРИШ

Нукус номи қорақалпоқларнинг қадимий қабила номидан келиб чиққан Нукус. [1] Нукус 1932 йилда кичик қишлоқдан 1950 йилларга келиб кенг хиёбонлари ва катта жамоат бинолари бўлган замонавий Совет шаҳрига айланди.

Турткул шаҳри Совет ҳокимиятининг ҳокимият тепасига келиши билан Қорақалпоғистон Мухтор вилоятининг маъмурий марказига айланди. Бироқ, 20-йилларда Дарё қирғоғидан 12 км узокликда жойлашган Амударёга Турткулнинг қуюлиши таҳдид қилиб, Қорақалпоғистоннинг ўзаги Нукус томон силжишига сабаб бўлган еди. 1932 йилда шаҳар расман ташкил етилган. Эр майдони 222 км² (86 м²)ни ташкил этади ва республика ҳудудининг 0,13 фоизини эгаллайди. Аҳоли сони 2022 йил 1 январь ҳолатига 329 100 минг киши, зичлиги 1 кв км га 1341,8 кишини ташкил этади.

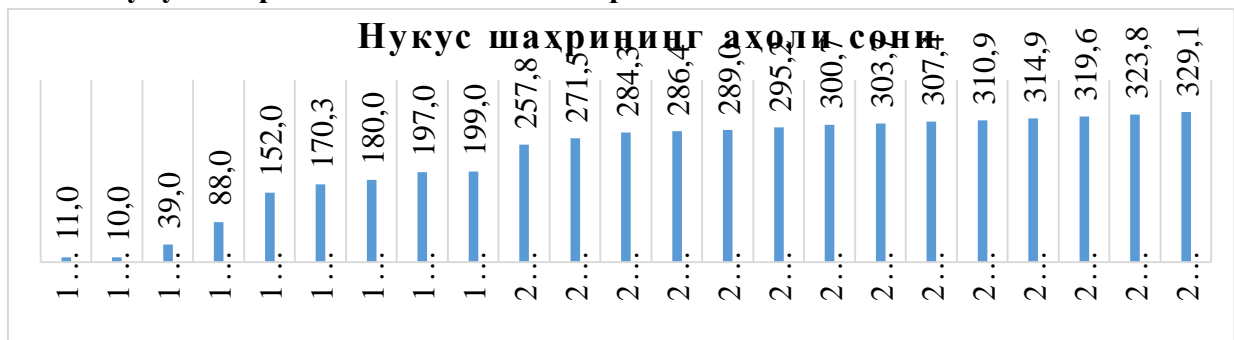
XX асрнинг иккинчи ярмида Нукус шаҳри кишлоқ миграцияси туфайли тез суръатлар билан ўсган. Умуман олганда, СССРда бу даврда шаҳар аҳолисининг ўсиши миграция туфайли (ўртача 44,6%) содир бўлди.

Қорақалпоғистон шароитида Нукус аҳолиси кўп жиҳатдан маъмурий ўзгаришлар туфайли 22 фоизга кўпайди. Масалан, Нукусдаги аҳоли концентрацияси шаҳар агломерациясининг жадал ривожланишига ҳисса қўшди - яқин жойлашган аҳоли пунктларини — Қизилқеткен(ғишт заводи), Саманбай, Саранча, Ўрак балга, Пристан, Коскол ва бошқа мураккаб ва хилма-хил алоқалар билан бирлаштирилди. Пойтахтнинг шаҳар агломерациясининг шаклланиши бугунги кунда катта миқёсда қабул қилинган ва замонавий урбанизациянинг энг муҳим хусусияти бўлган.

1990-йилларнинг биринчи ярмида ва 1991 йилгача Нукус аҳолиси кўп жиҳатдан миграция ва табиий ўсиш ҳисобига кўпайди. Ушбу икки омил шаҳар чегараларини кенгайтиришнинг янги тенденциясининг пайдо бўлишига олиб келди.

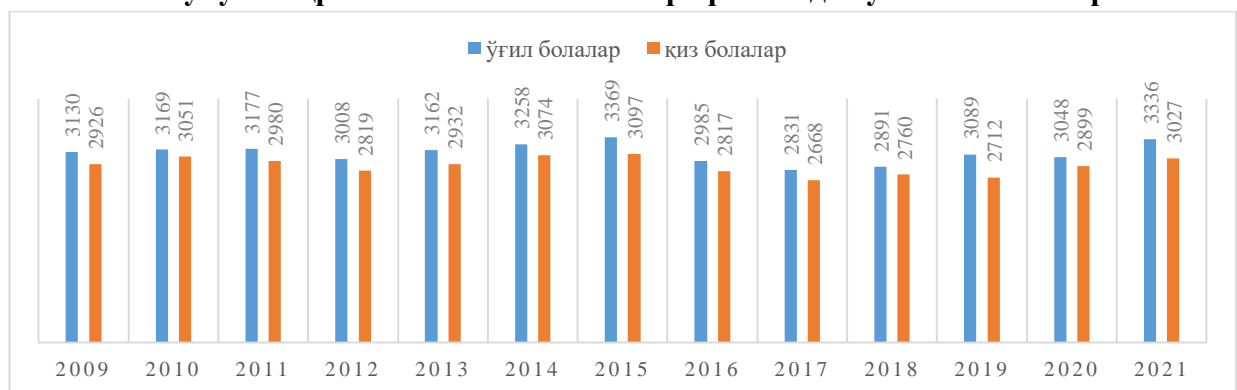
1- диаграмма

Нукус шаҳрининг 1933-2022 йиллар давомида аҳоли сони.

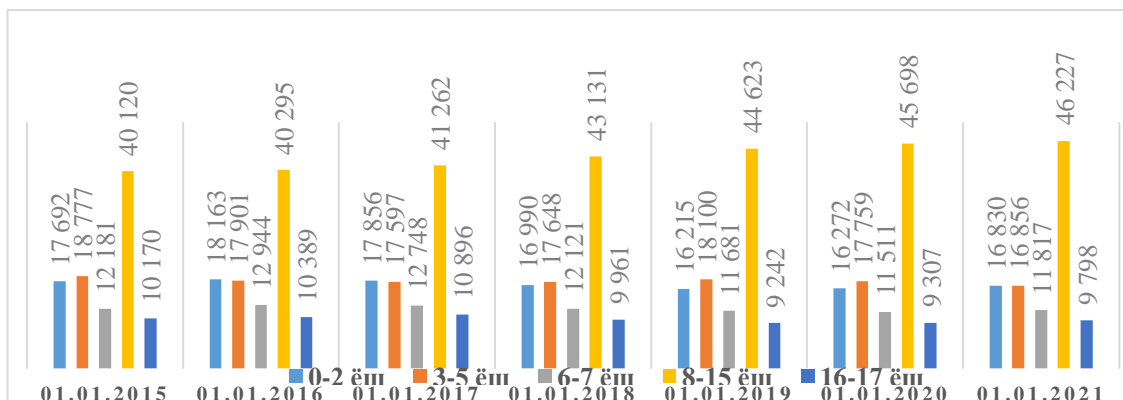
2- диаграмма

Нукус шаҳрининг 2009-2022 йиллар оралиғида тўғилган болалар сони

3- диаграмма

Нукус шаҳрининг 2015-2022 йиллар мактабгача ва мактаб ёшидаги болалар сони.

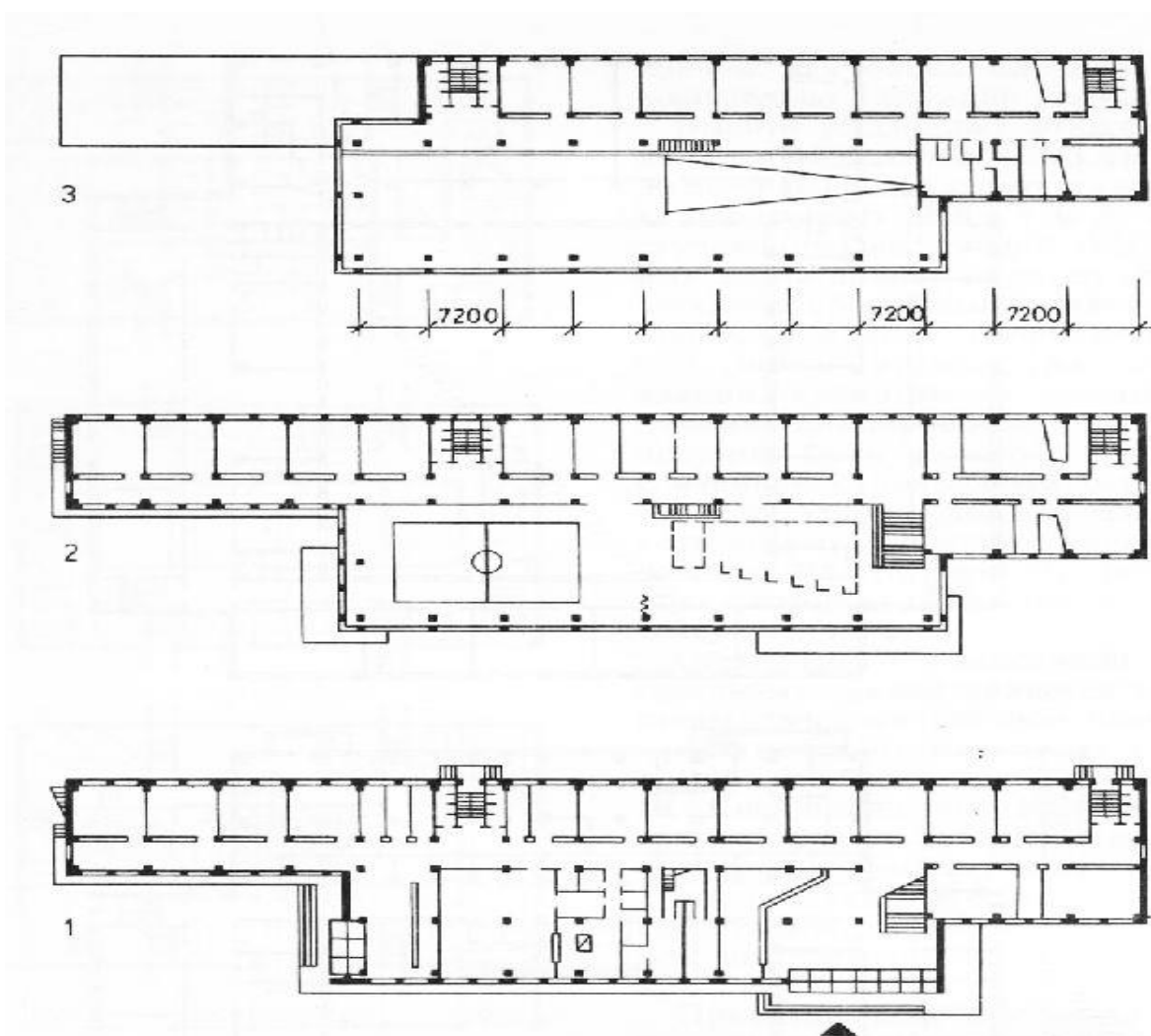

ТАДҚИҚОТ МЕТОДОЛОГИЯСИ

Мактаб биноси функционал гуруҳлар ва биноларнинг хилма-хиллиги билан ажралиб туради, уларнинг ўзаро боғлиқлиги аниқ. Бундан ташқари, мактаб биноси муайян психологик муҳитни яратишга ёрдам бериши, ўқувчиларнинг ижобий ҳис-туйғуларини уйғотиши ва таълим жараёнига бевосита алоқаси бўлиши керак. Ушбу асосий талабларга асосланиб, мактабнинг миқёси ва ички маконини яратиш керак.

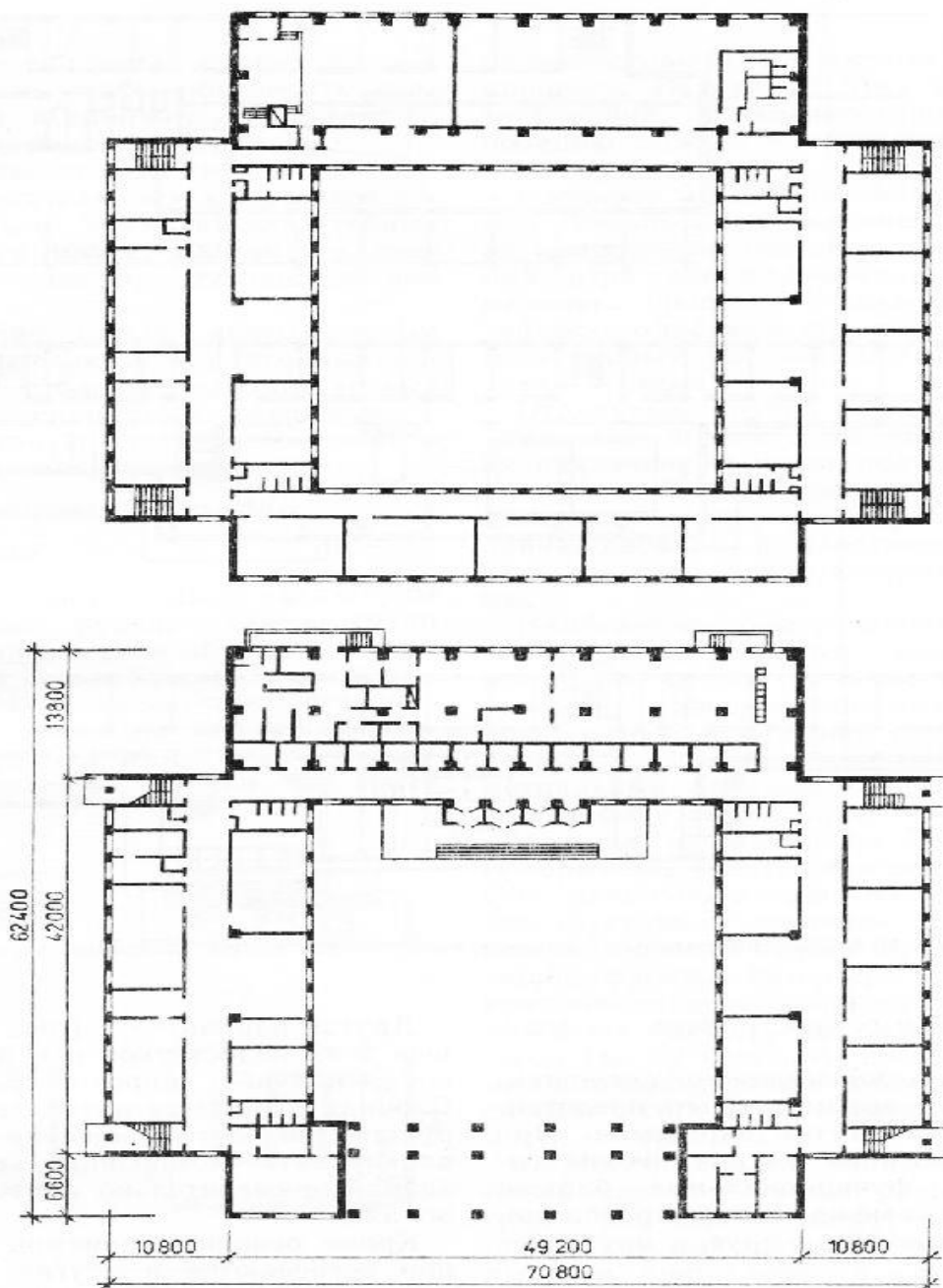
Мактаб биноларининг типологиясини ривожлантириш уларнинг таркибини қабул қилишнинг мураккаблиги билан боғлиқ. Биноларнинг ташқи шакли функционал жараённинг мураккаблигини акс эттиради — болаларни таълим, меҳнат ва дам олиш учун махсус шарт-шароитларни талаб қилувчи ёш гуруҳлари бўйича ажратиш. Мактаб мажмуасидаги биноларнинг алоҳида гуруҳлари ўз мақсадларига мувофиқ турли хил ҳажмли-мекансал талқин қилишлари мумкин ва бу меъморий шаклнинг эркинлиги ва пластик ифодасини яратишга ёрдам беради. Чизиқли, периметрал, блок-бинолар асосий гуруҳлар ўзаро табиати қараб мактаб бинолар энг кенг тарқалган ҳажми ва фазовий таркиби шартли уч турга бўлинади. Чизиқли композицияни бир нечта версияларда ифодалаш мумкин:

Н шаклидаги, ўзаро фаолият ва бошқалар. Унинг салбий томони ички маконнинг "коридори" ни энгиб ўтиш қийин. Чизиқли таркиби нисбатан тинч эр билан Марказий жойларда учун мўлжалланган мактаблар нисбатан кичик ҳажми (20 синфлар гача) билан мос келади (2-расм).

2-расм: Экспериментал умумтаълим мактаби (чизиқли вариант)

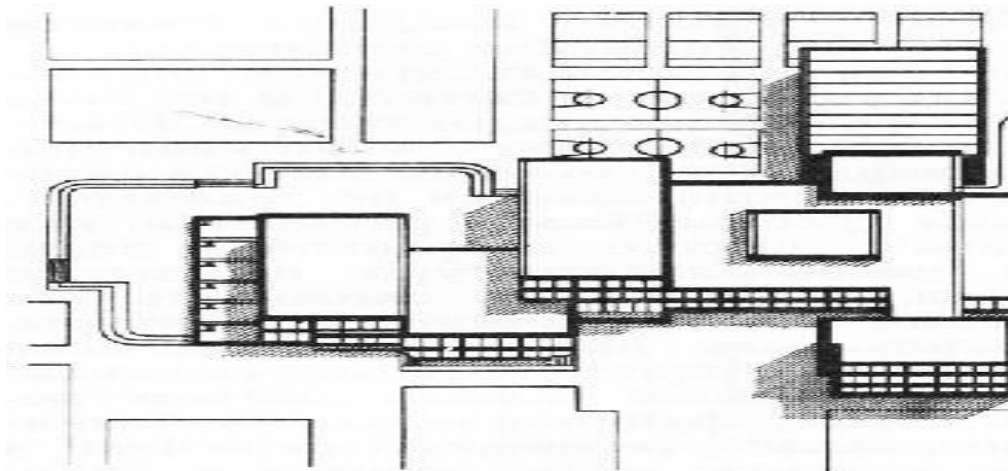
Периметрик композицион схема ўзгариш ва турли хил мактаб маросимларида дам олиш учун мўлжалланган очик ҳовли атрофидаги бинолар гуруҳларини жойлаштириш билан тавсифланади. Бундай композиция мактабнинг катта ҳажми билан ҳам жуда ихчамдир. Горизонтал коммуникацияларнинг "айланишининг" қулайлиги ўқув хоналари тизимида муҳим аҳамиятга эга бўлган хоналарни улаш имконини беради. (3-расм)

3-расм. Меъморлар К. Каптерев, А. Самсоновларнинг 1176 ўқувчилар учун умумтаълим мактаби (30 синфлар) (периметрли тури).

Бундай композициянинг бир варианты заллар атрофида ўқув хоналарини гуруҳлаш бўлиши мумкин.

Блок композит диаграммаси энг мослашувчан, у турли хил вариантларда тақдим этилиши мумкин. Ушбу композицияда мактаб биноси ўтиш даври билан бир-бирига боғланган ёки ўтишсиз бир-бирига улашган функционал блоклардан иборат. (4-расм) [5]

4-расм 36 синфдаги умумтаълим мактаби (блокли тури)

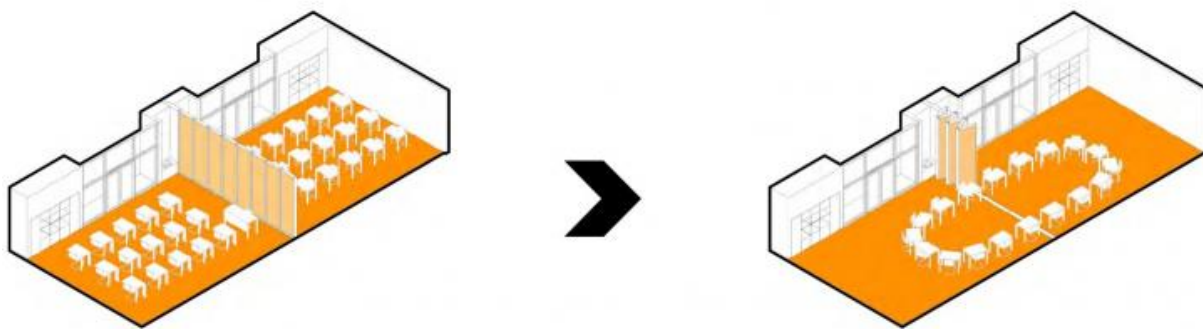
ТАҲЛИЛ ВА НАТИЖАЛАР

Нукус шаҳрида жами 51та умумтаълим мактаби ва 2та мактаб-интернати мавжуд. [4]. Нукус шаҳридаги

Нукус шаҳри мактабларида таълим тизимини модернизасия қилиш шароитида мактаб биноларини лойиҳалашнинг меъморий тамойилларини шакллантириш муаммолари алоҳида қизиқиш уйғотади. Ҳозирги замон ижтимоий-сиёсий шароитидаги таълим муҳити замонавий тамойиллар асосида яратилиши керак бўлган етарли меъморий маконни талаб қилади. Уларнинг ривожланишини қуйидагилар тақозо этади: биринчидан, самарали таълим талабларига жавоб берадиган педагогик жараёнларни такомиллаштириш; иккинчидан, еҳтиёж тушуниш ўзгарувчан таълим шароитларига меъморий оралиқ мослаштириш; учинчидан, у ёш авлод мафкуравий асосларини шакллантириш бўйича муҳим таъсир кўрсатиши мумкин меъморий атроф-муҳит, аҳамиятини тушуниш учун фундаментал муносабат ўзгариши билан боғлиқ.

ТАКЛИФЛАР

Бугунги кунда таълим узлуксиз жараён сифатида қаралади, унинг муҳим таркибий қисмларидан бири нафақат дарс давомида, балки овқатланиш хонасида ҳам, дам олишда ҳам содир бўлган мулоқотдир. Концепция ўқув машғулотларини тарқ этишни назарда тутмайди, балки таълим имкониятларини кенгайтиради: ўқитувчи билан индивидуал ишлаш учун мини-синфлар, шунингдек, турли хил сценарийлар учун стандарт синфларни тез ўзгартириш, шунингдек уларни бирлаштириш ва бир нечта гуруҳлар учун катта аудитория. Шу билан бирга, кенг қамровли таълим муҳити нафақат турли аудиториялар миқёсида, балки дам олиш зоналари ҳисобидан ҳам шаклланади. Бу эрда ўзгарувчанлик ва мослашувчанлик мактаб майдонининг ўзи томонидан шакллантирилган ижодий, лойиҳа фикрлашнинг асосидир. [2]

ХУЛОСА

Боланинг юриш, ўрганиш, ривожлантириш ва қувониши мумкин бўлган жойни яратиш истагида, улар Шимолий Европанинг тажрибасидан, хусусан, Дания ва Финляндиядан жуда кўп намуна сифатида олишади, бу эрда мактаб шаҳар муҳитининг бир қисми сифатида қаралади.

REFERENCES

1. Qodirova, S. A., Raximov, L. S., Allayorov, K. O., & Sodiqov, M. M. (2021). Peculiarities Of The Buildings Of The Cultural And Educational Center. *The American Journal of Engineering and Technology*, 3(03), 1-6.
2. Adilovna, Q. S. (2021). Features of the Design of Public Buildings in the Organization of Public Services. *湖南大学学报(自然科学版)*, 48(10).
3. Ozadovich, K. A., & Ismailovich, I. B. (2021). Issues of Organization of Service Sets on the Uzbek National Highway A-380. *Design Engineering*, 2582-2586.
4. Inogamov, B. I., & Khasanov, A. O. (2021). Taking Into Account Socio-Functional Factors in the Design of Housing. *Design Engineering*, 2587-2589.
5. Yunusov, S. H., & Qodirova, S. A. (2021). Issues Related to National Forms in the Architecture of Uzbekistan. *Design Engineering*, 10940-10943.
6. Adilovna, Q. S., & Ozodovich, X. A. (2021). REQUIREMENTS FOR THE PREPARATION OF INTERIORS IN SECONDARY SCHOOLS. *Emergent: Journal of Educational Discoveries and Lifelong Learning (EJEDL)*, 2(11), 74-77.
7. Ramatov, J., & Umarova, R. (2021). Central Asia in IX-XII Centuries: Socio-political Situation, Spiritual and Cultural Development. *Academicia Globe: Inderscience Research*, 2(04), 148-151.
8. Qodirova, S. A., Aripova, N. A., Raximov, L. S., Turebaev, J. O., & Abdusalomov, U. X. (2021). Requirements For The Formation Of The Historical Structure And Internal Environment Of Secondary Schools. *The American Journal of Engineering and Technology*, 3(04), 60-64.
9. Abdujabbarova, M., Nazarenko, T., Begmatova, D., & Tuxtayeva, M. (2021). Industrial Production Of The Republic Of Uzbekistan. *The American Journal of Applied sciences*, 3(11), 39-47.

10. Xushnazavovich, Q. R., Xammatovna, S. M., & Mirkamol o'g'li, S. M. (2021). Traditional Houses and Architecture of Kashkadarya. *European Journal of Life Safety and Stability (2660-9630)*, 12, 459-463.
11. Khasanov, A. O., & Allayarov, K. O. (2021). Residential Yurts Of The Ancient Nomads Of Central Asia And The Use Of Yurts In Tourism. *The American Journal of Engineering and Technology*, 3(01), 58-64.
12. Adilovna, Q. S. (2021). THE LINK OF CULTURAL AND EDUCATIONAL CENTERS TO THE SOLUTION OF THE PROJECT IDEA. *Emergent: Journal of Educational Discoveries and Lifelong Learning (EJEDL)*, 2(11), 92-95.
13. Ozodovich, X. A., Iqramovich, A. R., & Shaxnazarovich, R. L. (2021). Location of auxiliary rooms inside the living rooms in bukhara traditional residential areas.
14. Khasanov, A. (2020). Organizing Eco Tourism Along With Uzbek National Automagistrale Way. *Solid State Technology*, 63(6), 12674-12678.
15. Khasanov, A. (2016). About several infrastructure constructions of the Great Silk Road. *Int'l J Innov Sci Eng Technol*, 3(6), 295-299.
16. Ozodovich, X. A., & Azim o'g'li, N. A. (2021). Formation of the "Obod Mahalla" System in the Villages of Uzbekistan and Serving the Population. *BARQARORLIK VA YETAKCHI TADQIQOTLAR ONLAYN ILMIY JURNALI*, 1(5), 325-329.
17. Inogamov, B. I., & Khasanov, A. O. (2021). Taking Into Account Socio-Functional Factors in the Design of Housing. *Design Engineering*, 2587-2589.
18. Ozodovich, H. A., & Maribovich, Q. I. (2022). Improving the Design of Youth Innovative-Creative and Development Scientific Centers. *Eurasian Scientific Herald*, 7, 72-76.
19. TACI, A. K. About Several Infrastructure Constructions Of The Great Silk Road.
20. Mahmudov, O. Z. O., & Kasimov, I. M. (2021). THE STUDY OF THE GEOECOLOGICAL PROBLEMS OF A BIG CITY. *Academic research in educational sciences*, 2(4), 271-275.
21. Раззаков, С. Ж., Холбоев, З. Х., & Косимов, И. М. (2020). Определение динамических характеристик модели зданий, возведенных из малопрочных материалов.
22. Zokirjon o'g'li, M. O., & Kasimov, I. M. (2021). MODELING OF BUILDINGS. *Web of Scientist: International Scientific Research Journal*, 2(05), 772-781.
23. Dedakhanov, B., & Kasimov, I. (2022). ANCIENT ARCHITECTURE OF THE FERGHANA VALLEY FEATURES OF FORMATION AND DEVELOPMENT (ON THE EXAMPLE OF CIVIL ARCHITECTURE AND URBAN PLANNING). *Science and innovation*, 1(C6), 278-284.
24. Ravshanovich, A. Z. (2021). Issues Of Improving Tourism Opportunities In Namangan Region. *International Journal of Progressive Sciences and Technologies*, 26(2), 40-44.
25. Ozodovich, H. A., & Maribovich, Q. I. (2022). Improving the Design of Youth Innovative-Creative and Development Scientific Centers. *Eurasian Scientific Herald*, 7, 72-76.